

244

JANUÁRI HAJNAL

MÉRHETETLENÜL SŰRŰ ÉJSZAKA terpeszkedett a város fölé. Robbanásoktól remegett a lóporfüsttől terhes levegő. Sajgó kinnal égtek a bombahasogatott sebek, s a föld reszketett. Odafenn repülőgépek zümmögött és kis időközönként fel-felhangzott a jellegzetes sivitás, majd tompa dörgés. Piros nyomjelző lövedékek vágtak a feketeségbe és kihúnytak a fellegek között.

Az ember ott kuksolt a döglött ló faránál a tér közepén és azt forgatta fejében, hogy olyan ez az éjjeli vadászat, mintha egy vaksi vénasszony bökődné cernával a tű fokát. Ajkát beharapva nyiszálta a meredt állat húsát. Az apró sebészszike éle kicsorbult a vén izmokon, de gazdája csak arra gondolt, hogy ma vegre jóllakik hússal. Szeme kerekre tágult és keze olyan mohó sietséggel faragcsálta, tépte a dög tetemét, hogy ujját is megvágta. Fogai közé kapta, fújta egy darabig. Torz vigyor ült arcára, hogy ebben a nagy háborús forgatagban maga ejt sebet a testén.

Sikító visongással bomba vágódott a térre. Földdarabok, téglatörmelék hullott az emberre, felkavarodott a romok ülepedett pora és mintha szivattyú lökte volna, csapódott az arcába. Szemét csípte a por és megrettent. Ostobaság lenne éppen most meghalni.

Amikor Voronyezs alól futott, rongyokba burkolt lábbal, fegyverét elhajintva, s kiábrándultan, — közönyös volt. Akkor nem érdekelte semmi, azaz hogy: szeretett volna lefeküdni, — nem az útszéli sárosra tapadó hóba, hanem valamivel arrébb, a földéken, ahol szikrázó hidegen és mégis meleg hívogatással csillant a fehérség, — s elaludni. Elaludni, hogy fel se ébredjen többé. Nagy szavak, eszmények, amelyeket még az iskolából hozott magával — akkor úgy hitte — egész életére: ezeréves Magyarország, európai humanizmus, civilizáció, felsőbbrendű kultúra — semmivé foszlottak s csak mocskok, szenny maradt belőlük. Szótlan vonszolta meggyötört testét, üressé vált lelkét. Kerülte az embereket, mert olyan gondolatai támadtak, hogy félt: kitalálja valaki, kiolvassa véres szemeiből, s azonnal haditörvényték elé állítják, meghurcolják. Nyugalmat szeretett volna — de az nem volt a kálvárián, melyet megtart. Társai akadtak, bakák, akik körülvették, mondván, hogy egymagad az orrodig sem jutsz, s nem engedék egyedüli kóborogni. Amikor pedig megsebesült, vitték a hátukon, valahonnan egy csajkányi rumot loptak, megkenték vele egy teherautó vezetőjének torkát, hogy vigye magával, ne hagyja elveszni.

NÉGY NAPIG GYALOGOLT akkor társaival, s e négy nap alatt szerette meg újra az életet és kezdett ragaszkodni hozzá. És az ostromgyűrűben rekedve — „lemaradt“ Nyugatra távozó alakulatától — az élethez való görcsös ragaszkodás egyre nőtt benne. Ült a pincében és félt, féltette jövődő életét, melynek folyásáról halvány sejtelmek sem voltak. Papírjai szerint szigorú orvos, akit egy zászlóalj mellé osztottak be, s ott teljesít szolgálatot — valójában idomszerész, s katonaszökevény. Orvosi

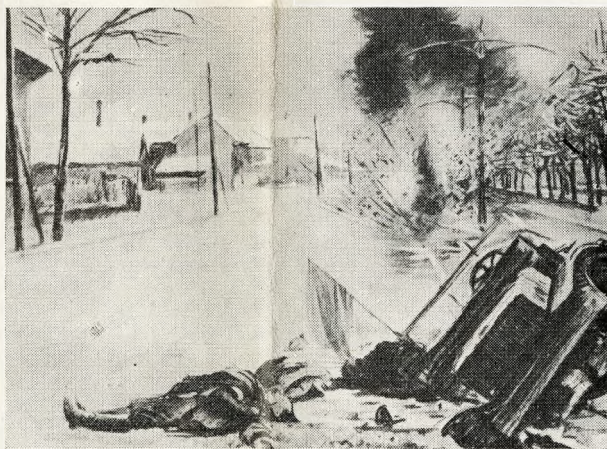

gyakorlattal rendelkezett, mert egy esztendővel ezelőtt Czobor Zoltán orvos-százados puccerja volt. A százados úr pedig elég gyakran hagyta rá a rendelést, hogy minden betegnek adhat kalmoprint és ricinust, mert attól nem lesz rosszabbul senki, s ezek a szerek mindig használhatók. Az utcára csak az éhség hajtotta ki éjnek idején, mert akkor kevesebb „áldás” hull az égből. Arca viaszsárgává színtelenedett a fojtólevegőjű pinceoduban és az ágyban, ahová napközben bebújt barátja lakásán, várva az idő múlását. Borotvát nem látott képén szakáll serkedt, s megnyúlt az éhezéstől. Talán anyja sem ismert volna egyetlen gyermekére. Kedvencére, akiből urat szeretett volna faragni.

A légnemesség porral szórta meg s szétzilálta barnás-szőke haját. Arcát kiverte a verejték, a por megkapaszkodott az orra tövéből kiinduló két mély ránokban. Úgy érezte magát, mint kutya, aki elé koncot vetnek s amikor ráharap, kitépik szájából a falatot.

Kézze és késsel szaggatta, marta a dög húsát. Két kezébe fogta óvatosan, mint csecsemőt, és martalékára hajolt, öles ugrásokkal rohant a téren át, a ház felé. Valamiben megbotlott, elvágódott. A hús kirepült kezéből, ujjai puha, szőrös valamit markoltak. Lötétem volt. A felpuffadt állat mellett halk nyiszító hangon siránkozott egy férfi. — Beteg vagyok, teljesen beteg. Minden vérem elfolyt... Feltápáskodott, keze ragadós vértócsába nyúlt. Azt a férfit repesz érte, s most haldoklik. Tapogatózva kersegte a maga húsdarabját és rohamt amint erejéből tellett.

BOMBÁK HULLOTTAK A TÉRRE. A robbanások villanásnyi fényt árasztottak. Ebben a fényben sejtelmesen nagyra nőttek a félig dőlt házak. A romfalak, mind megannyi kísértet. Bombatört fa karvas-tagnyi ága huppant eléje. Belegabalyodott és

alig tudott kikecmeregni a gallyak közül. Mintha a természet lázadt volna az ember ellen, s el akarná pusztítani. Por kavargott és olyan érzése támadt, hogy beteg itt minden. Az egész város, akár a mérges kelevény, ahol őrszegyűlik szenny, mocsok, minden, ami ártalmas.

A kapu elé ért, tégladarab és törmelék vágta hátba, — a légnomás taszította le az emeletről. Egy ugrás a kapu és egy iramodás a pince. Felrántja az ajtót, hunyaorog a pilledt olajmécs fényében. És csak amikor belép, veszi észre, hogy egy tábori csendőrzárőr karjaiba szaladt. Igazoltatják a pince lakóit. A két csendőr nyakában láncon függő pléhtábla, s úgy néznek ki, mint acsarkodó farkaskutyák, akik biztosan járnak az utcán, mert gazdájuk pontosan fizette az ebadót.

Igazolványát kéri. Szenvtelen arccal teszi maga mellé egy sámlira a frissen szerzett húst, s odanyújtja papírjait. A katonasapkán libben a kakastoll, a csendőr réveteg szemmel olvas, aztán forgatja, mint valami csodát és visszaadja. — Miért nem hord egyenruhát, ha katona?

— Mert már nem jutott...

Görnyedt vénember tolakodott a csendőr mellé s megfogta a karját. Csendőr testvér — reszketett a hangja — engedje már meg... — választ sem várva fordult az emberhez, s úgy rebegte: — Doktor úr, alig vártam már. Adjon valamit a gyomromra. Borzalmas fájdalom kínoz...

A csendőr unottan bólintott, s ő kettejük között elépve végigbotorkált a szűk, bőröndökkel, csomagokkal, ágyakkal szegélyezett utcáskán, a házi patikáig. Közösen állították fel ezt a töröttajtajú szekrényben elhelyezett patikát — a sarki gyógyszerházból hordták bele, amit még otthagytak az előttük járók. Sokáig keresgélte az üvegek, dobozok között, a felírásokat böngészve, hogy mit adjon. A csendőr ott állt az ajtóban s szúrós tekintettel követte mozdulatait. Végre kezébe akadt egy kis üveg. Tömzsi, szélesszájú, benne pasztillák. Felírását valamiért leragasztották, csak a címke alsó szegélye látszott ki, s rajta az írás: gyomorsavtúlnegés esetén étkezés után, gyomorsavhiány esetén étkezés előtt két tablettát. Mormogott magában, hogy ez biztosan jó,

mert az üvegnek szép doboza volt, drága portékának látszott. Fene tudja, mi baja az öregnek, milyen a gyomra.

A vénember kezét nyujtotta és ő beleejtett két pasztillát.

— Étkezés közben vegye be... — úgy biztosan jó lesz — mondotta.

A kutyajegyes tábori csendőr minden átmenet nélkül megszólalt.

— Maga gyanús nekem. Mutassa mégegyszer a papírjait. Velünk jön — jelentette ki ellenkezést nem tűró hangon és nagyot rántott a puskája szíján.

SZAVAI NYOMÁN DÖBBENT CSEND TÁMADT, amit egy siránkozó asszonyi hang tört meg.

— A mi házukból... Ilyen szégyen... — szípogetta. S a rossz hír bekeveredés félsze adott bátorságot a kövér Kánitsnak, hogy odahimbálta pocakját a csendőr elé.

— De hiszen itt mind jó magyar urak laknak. Méltóságosok, kegyelmesek és egyedüli felnőtt lakónk a doktor úr, aki még nem rendelkezik vitézi címmel...

— Azért úriember ő is — totyogott melléje vitéz Gaál honvédelezredes édesanyja. — Azt hiszi, akárkit magunk közé fogadnánk?! Amióta itt lakik a doktor úr, olyan alaposággal foglalkozik a leányommal, hogy egy professzornak is becsületére válna. Hatszor végigkopogtatja naponta. Csak nem hagyom ilyen afférba keveredni a kezelőorvosunkat, — a befoghatatlan szájú vénasszony racscoló kerepeléssel szölongatta a háziakat, s azok jöttek is megvédeni a ház uri becsületét, tisztességét. Végül a csendőr már csapot-papot otthagytott volna, csak ő menekedjen ettől a szóáradattól, s ami miatt módja sem volt arra, hogy ismét belepillantáson az ember igazolványaiba. Könnyű lenne kettévágni a beszédjüket, de nem merte, ki tudja, milyen összeköttetésekkel rendelkezhetnek és a végén neki ütnek a fejére. Tanácstalanul bámuít, majd elveszett a szó- és kérdészuhatagban. Mikor pedig Kánits az orra alá dugta nyugalmazott rendőrfőtanácsosi igazolványát, kijelentve, hogy mindenért vállalja a felelősséget és nem tűrné, hogy igaztalan, a nyilaskeresztes párt érdekeivel ellenkező ember éljen véle egy fedél alatt, legyintett és kibukácsolt az ajtón társa után.

— Borzasztó... Kellemetlen... — hajtogatta az ember. — Ilyent feltételezni is...

Vigasztalták, hogy semmi az egész, ne nehezteljen a csendőrré, akit biztosan nem oktattak ki eléggé és valami buta vadparaszt lehet. Ő meg majd elnevette magát, hogy milyen fontos személyiség lett a budai úri házban.

Visszament a pinceajtóhoz a húsert, de az már eltűnt a sámliról. Felsőhajtott, megkérdezte, nem látta-e valaki. Konok hallgatás volt a válasz. A pinceajtón Kánitsné nyitott be, teleshájjal, vidoran újságolta, hogy kinn járt lóhúsért és hozott is. Kezében lengette nagy diadalmasan és ő esküdni mert volna rá, hogy sajátját látja viszont. Olyan a formája, s jól látszik rajta a szike farigcsáló nyoma. Hányinger kóválygott a torkában és egyszerre nagyon fáradtnak érezte magát. Kifordult a pincéből. Ott állt a kis térségen, tenyerével támasztotta a falat, rókázott — és nem tudott megkönnyebbülni. — Barmok vagyunk, vagy még rosszabbak — dörmögött és eszelősen felcagott, mert észbe jutott, hogy megdöbbenne a folyton-folyvást harakoló és köpködő vénember, a kiöregedett ügyvéd, na elmondaná neki, milyen ragyogó tudományos okfejtéssel vértette be vele evés közben a labdacsokat.

SOKAIG ÁLLT EGY HELYBEN, később maga sem emihezett rá, hogy meddig. A lakók processziója elindult a latrinára, aztán lefeküdtek aludni. Az öreg meglátta őt és hálásan szorongatta a kezét. — Köszönöm, doktor úr. Nagyszerű orvosságot adott. Mintha elvágta volna a fájásomat. Kitűnő volt — dicsérte és ő faarccal hallgatta végig, mentegetőzve válaszolt.

— Semmi az egész. Szakmám. Ezt tanultam.

Az öreg eltogyogott, ő meg tovább támasztotta a falat és nehéznek érezte a szívét, mintha mázsás koloncot hurcolna mellében. Meddig tart ez még? Utálja ezt a pörlekedő és hízog népséget itt a pincében. És magát is. Ezt az egész komédiát, doktorosdit. Bámult a semmibe és azon morfondírozott, hogy tulajdonképpen örülnie kellene minden percnek, amellyel tovább él.

Ejfélfelé járt az idő.

A kapu aljából éles durranás gurgulázott a visszahangzó lépcsőházba, a pincelejárathoz s a kis térségre, ahol állt. Aztán gyors egymásutánban még két puffadás. — Puska — állapította meg. Pergő sorozatolás hallatszott — géppisztoly apró magjával szórták a teret a kapualjból. Megborzongott. — Vet a halál. —

A puska — morogta és fáradt szeme kerekre nyílt. Értelme csak most fogta fel, mit jelenthet az egyes puska-, meg géppuskalövés zaja. — Már vége? Hallgatózott. A pinceajtón motoszkáltak, a gyomorhajós ügyvéd asszonylánya és még vagy ötven jöttek elő.

— Biztosan zsidókkal végeznek — jöjjön maga is, doktor úr, meg nézzük a cirkuszt — hívta vállra vetett bundáját szorossa fogva mellén. — Roppant mulatságos az ilyen, én már láttam egyszer... — s ízesen csettintett hozzá a nyelvével.

Szerette volna szemén köpni. De nem lehet. Aki farkascordához verődik, annak velük kell üvölni.

Felbotorkáltak a lépcsőn.

A kapu alatt négy alak látszott. Kettő a földön fekédték, egy térdelt és egy állt a kapuban. Lövéldöztek. Amikor észrevette őket, egyik, mintha vipera csipett volna beléje, feléjük pattant. Kezében kurta géppisztolyt szorongatott. Ujja a fegyver billentyűjén.

— No... — mondta fenyegetően.

Volt valami idegen a hanghordozásában. A cirkuszi látványosság után vágyakozó ügyvéd lánya vihorászva kezdte magyarázni:

— Azért jöttünk, testvér... — Rakéta lobbant a tér fölött és bevilágított a szűk kapualjba. Az ügyvédlány szemei kimeredtek, ijedtében elhallgatott.

A KATONA RUHÁJA IDEGEN VOLT és egyáltalán nem úgy festett, mint az újságokban megjelent képek, amelyek orosz foglyokat ábrázoltak.

A nő hisztériás sikításba kezdett. Válaszként ismét felhangzott a katona ajkáról: — No... aztán mégegyeszer, — no. — Tört magyarsággal fűzte hozzá. — Nem kiabálni. — Maga elé nézett az egyik földön fekvő katonára. — Doktort. Hívni doktort. — folytatta.

Egyszerre mindenki hátrább húzódott. — Ott a doktor, — mondták, s lassan lépegettek visszafelé, úgy hogy a lépcsőházban utolsónak kilépő ember első lett.

A katona közelebb lépett.

— Kötözni... — intett fejével a harcosra.

Az ügyvédlány kérdés nélkül rohant le a pincébe, a patikaszekrényhez és már hozta is a pólyát, vattát, benzint, meg a jódot. — Jézus isten, — suttogta, — tud magyarul... — készségesen nyújtotta át a holmit, — meleg víz nem kell? — udvariaskodott... Ő a fejét rázta.

— Le, bunker, itt puf-puf — szólalt meg a katona és a többiek engedelmesen indultak az óvóhelyre.

A sebesült balvállát szilánk érte... oncsolódott és alóla kifehéredett a csont.

Vattára öntött benzinnel mosogatta a sebet. Hát megérkeztek. Számára akkor vége a háborúnak, és belefájult a feje abba a gondolatba, hogy mit csinál. Reszkető kézzel csavarta a sebre a pólyát.

— Gyorsan! — biztatta a katona. — Nekünk kell visszamegy... —

Visszamennek! Hát akkor... akkor újra kezdődik minden. Suta ügyetlenséggel tekerte a pólyát.

A katona letérdelt melléje és szigorú tekintettel nézett az arcába. Közelhajolt hozzá, mintha azt vizsgálná, nem részeg-e? Aztán így szólt:

— Te... doktor, igazán doktor?

Belevörösödött a kérdésbe. — Igen is, meg nem is, — felelte. A katona arca s szava szigorú keményre morodult. — Doktor, vagy nem doktor?

Merevedett, majdnem üveges szemmel bámult vissza a katonára, s olyan harc dült a belsejében, mint odakinn a téren a házakért, az utcákért. Új életet akar, s kezdheti hazugságokkal? Tudatlanságával embert öljön. Embert. Más doktorkodni ezeknek a vércirkuszvagyóknak, de más embert orvosolni. Igaz embert.

Bizalmaskodóan megfogta a katona karját.

— A legjobb orvosságot adom neki, ami az én doktorságomból kitelik...

Azzal felnyalábolta a sebesültet két karjába, s halkan bólintott a katona felé. — Mehetünk.

A katona kurta parancsszóval indította el embereit, akik egyenként meghajolva futottak visszafelé. Harmadiknak ő szaladt, s negyediknek a magyarul beszélő katona, aki nyilvánvalóan parancsnok volt a többieknek. Az szorosan mellette haladt, mintha hozzáragadt volna, s ő is tüzelt arra, amerről eljöttek. Felfedezték s üldözték őket. Az ember nehezen lélekezett, súlyos volt az eszméletlen harcos teste. Kifulladásra lihegett, kapkodva szedte a levegőt. Hol beugrottak valami romhalmaz, kapualj mögé, hol újra ki a tűzbe a kopogó-sziszegő golyók záporába. Végre az ember oldalvást meglátta a János kórház épületét. A parancsnok előre mutatott: — Ott már szovjet, — mondta. És akkor az ember megkérdezte.

— Miért?

A katona kitalálta, mit akar. — Felderítő, — csapott mellére. — Előre, vissza — s olyan gyerekesen egyszerűen hangzott szájából a szó, hogy az ember elmosolyodott.

Félóra múlva megérkeztek.

A kötözőhelyen tette le a sebesültet egy hordágyra, s jött is az orvos azonnal, hogy segítsen rajta.

Ő MEG ÜLT MELLETTE egy másik hordágyon. Egy harcos ezek közül, akikkel, együtt jött, — valamilyen húskonzervet és kenyeret nyomott a markába. Enni kezdett, két ujjal szedte ki a bádogdobozból a húsdarabokat, rágatlan nyeldeste. Amikor kifogyott az étel az edényből, hátradőlt a hordágyon úgy figyelte, miként szorgalmaskodik az orvos a sebesült körül, akit ő hozott.

Jól esett pihenni. Végtelen nyugodtság érzése kerítette hatalmába, s észrevétlen lecsukódtak pillái. Elnyomta az álom. Alvás közben hangosan, jóízűen szuszogott. Az orvos már a kötözés végén tartott, s nevetve mondta az ott álló katonáknak:

— Egészséges álma van... Jó hallgatni, milyen nyugodtan szuszog.

Odakünn oszladozott a sötétség. Hajnalodott.

ZALKA MIKLÓS

